

Ulag howpsuzlygy hakynda

TÜRKMENISTANYŇ

KANUNY

090.150.010

160.020.010

Ulag howpsuzlygy hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2018ý., № 1, 1-nji madda)

(Türkmenistanyň 05.06.2021 ý. № 386-VI Kanuny esasynda girizilen

üýtgetmeler bilen)

Şu Kanun ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ýüze çykýan jemgyýetçilik gatnaşyklaryny düzgünleşdirýär, ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň hukuk, guramaçylyk we ykdysady esaslaryny kesgitleýär.

1-nji madda. Şu Kanunda peýdalanylýan esasy düşüňjeler

Şu Kanunyň maksatlary üçin şu esasy düşüňjeler peýdalanylýar:

1) **bikanun gatyşmak** – ulag toplumynyň howpsuz işine wehim salýan, adamlaryň janyna we saglygyna zyýan, maddy zeňel ýetirilmegine getiren ýa-da şeýle netijeleriň bolmagyna wehim döredýän hukuga garşy hereket (hereketsizlik), şol sanda terrorçylykly hereket;

2) **daşyýjy** – ýolagçyny, iberiji tarapyndan ynanylan ýüki, bagažy iberilen ýerinden barmaly ýerine eltip bermegi, şeýle hem olary alyja ýa-da onuň ygtyýarly eden şahsyna bermegi özüne borç edip kabul eden ýuridik ýa-da fiziki şahs;

3) **howpsuzlyk derejesi** – ulag toplumynyň bikanun gatyşmak wehiminiň derejesine laýyk gelýän goraglylyk derejesi;

4) **hünär synagy edaralary** – ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar, olaryň ýerli bölünmeleri, şeýle hem ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralaryň garamagynda bolan we olaryň ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagyny geçirmäge ygtyýarly eden guramalary;

5) **ulag howpsuzlygy** – ulag infrastrukturasyň obýektleriniň ýa-da ulag serişdeleriniň bikanun gatyşmakdan goraglylyk ýagdaýy;

6) **ulag howpsuzlygyny berjaý etmek** – ulag infrastrukturasyň obýektlerinde ýa-da ulag serişdelerinde bolýan ýa-da barýan fiziki şahslar tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen talaplaryň ýerine ýetirilmegi;

7) **ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçler** – ulag infrastrukturasyň subýektiniň ýa-da ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň ulag infrastrukturasyň obýektleriniň ýa-da ulag serişdeleriniň ulag

howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işgärlerini hem goşmak bilen, *ulag infrastrukturasynyň subýektinde, ulag infrastrukturasynyň obýektlerinde we ulag serişdelerinde* ulag howpsuzlygynyň üpjün edilmegine jogapkär şahslar;

8) **ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagy** – ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleri ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işi ýerine ýetirmäge goýbermek ýa-da şeýle işi ýerine ýetirmekden çetleşdirmek barada çözgüdiň kabul edilmegi üçin *ulag infrastrukturasynyň subýekti tarapyndan* ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň bilimleriniň, başarnyklarynyň we endikleriniň, şeýle hem ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň aýry-áýry toparlarynyň şahsy sypatlarynyň we fiziki taýýarlygynyň derejesiniň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklygyny anyklamak;

9) **ulag howpsuzlygyny üpjün etmek** – ulag toplumy çygrynda döwlet tarapyndan kesgitlenýän hem-de bikanun gatyşmak wehimlerine laýyk gelýän hukuk, ykdysady, guramaçylyk we gaýry çäreleriň ulgamynyň durmuşa geçirilmegi;

10) **ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar** – Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda döwlet hyzmatlaryny etmek boýunça wezipeleri amala aşyrmaga ygtyýarly edilen döwlet edaralary;

11) **ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ýöriteleşdirilen guramalar** – *ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegi geçirmek üçin ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralarda Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde akkreditirlenen ýuridik şahslar;

12) **ulag howpsuzlygy bölünmeleri** – ulag boýunça döwlet edaralarynyň *ulag infrastrukturasynyň obýektlerini we ulag serişdelerini* bikanun gatyşmaktan goramagy amala aşyran (şol sanda *ulag infrastrukturasynyň subýekti bilen şertnamalar esasynda*) bölünmeleri ýa-da şu maksat üçin bellenen tertipde akkreditirlenen ýuridik şahslar;

13) **ulag howpsuzlygy zolagy** – *fiziki şahslaryň (ulag serişdeleriniň) geçmegi, ýükleriň, bagažyň, el goşlarynyň, şahsy goş-golamlaryň göterilip geçirilmegi (geçirilmegi) ýa-da haywanlaryň bir ýerden başga ýere geçirilmegi üçin ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplara laýyklykda aýratyn düzgün bellenýän ulag infrastrukturasynyň obýekti, onuň bölegi (ýerüsti, ýerasty, howa, suwüsti), ulag serişdesi, onuň bölegi;*

14) **ulag infrastrukturasynyň obýektleri** – şulary öz içine alýan tehnologik toplum:

a) demir ýol we awtomobil menzillerini we beketlerini;

b) ýerasty geçelgeleri, estakadalary, köprüleri;

ç) deňiz terminallaryny, deňiz portlarynyň akwatoriýalaryny;

d) içerki suw ýollarynda ýerleşýän we ýolagçylary ýa-da howply ýükleri ýüklemek (düşürmek) amala aşyrylýan portlary, şeýle hem gämi gatnawlary bolan gidrotehniki desgalary;

e) Türkmenistanyň içerki suwlarynda, çäk deňzinde, deňiz ykdysady zolagynda we *kontinental şelfinde* ýerleşýän emeli adalary, gurluşlary, desgalary;

ä) aerodromlary, aeroportlary, aragatnaşyk, nawigasiýa we *ulag* serişdeleriniň hereketini dolandyrmak ulgamlarynyň obýektlerini;

f) awtomobil ýollarynyň, demir ýoluň, içerki suw ýollarynyň böleklerini, dikuçar duralgalaryny, gonuş meýdançalaryny, şeýle hem ulag toplumynyň işlemegini üpjün edýän Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýän gaýry binalary, desgalary, gurluşlary we enjamlary;

15) **ulag infrastrukturasynyň obýektlerini we ulag serişdelerini toparlandyrmak** – bikanun gatyşmak wehiminiň derejesini we onuň mümkin bolan netijelerini hasaba almak bilen *ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň kesgitli toparlara degişli edilmegi;*

16) **ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek** – ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň bikanun gatyşmak wehimlerinden goraglylyk derejesini kesgitlemek;

17) **ulag infrastrukturasynyň subýektleri** – ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň ýa-da ulag serişdeleriniň eýesi bolan ýa-da olardan kanuny esasyda peýdalanylýan gaýry ýuridik we fiziki şahslar;

18) **ulag serişdeleri** – Türkmenistanyň ulag kanunçylygynda kesgitlenilen manylarynda fiziki şahslary, ýükleri, bagaży, el goşlaryny, şahsy goş-golamlary, haýwanlary ýa-da görkezilen ulag serişdelerinde oturdylan enjamlary daşamak üçin niýetlenilen we şulary öz içine alýan gurluşlar:

a) ýolagçylary we bagaży yzygiderli daşamak ýa-da sargyt boýunça ýolagçylary we bagaży daşamak ýa-da howply ýükleri daşamak üçin peýdalanylýan awtomobil ulagynyň ulag serişdelerini;

b) raýat awiasiyasynyň howa arkaly daşaýşy amala aşyrýan howa gämilerini;

ç) Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýän umumy maksatly awiasiýanyň howa gämilerini;

d) söwda deňiz gatnawynyň maksatlary üçin peýdalanylýan gämileri (deňiz gämileri), muňa gezelenç gämileri, ýelkenli sport gämileri, şeýle hem ýüzýän deňiz platformasynyň esasynda döredilen we bikanun gatyşmakdan goramagyň aýratynlyklary şu Kanunyň 16-njy maddasynyň onunjy bölegine laýyklykda bellenýän emeli gurluşlar we desgalar girmeýär;

e) içerki suw ýollarynda ýolagçylary gatnatmak üçin peýdalanylýan gämiler, muňa gezelenç gämileri, ýelkenli sport gämileri we howply ýükleri daşamak üçin gämiler girmeýär;

ä) ýolagçylary we ýükleri, şol sanda howply ýükleri daşamagy amala aşyrýan demir ýol otlusynyň hereket edýän düzümini;

19) **ulag toplumy** – ulag infrastrukturasynyň obýektleri we subýektleri, ulag serişdeleri;

20) **howply ýükler** – adamlaryň jany we saglygy, şeýle hem daşky gurşaw üçin howplulygy bolan, sanawy Türkmenistanyň Prezidenti tarapyndan tassyklanylýan ýadro serişdeleri, awuly, zäherli, partlaýyş howply maddalar.

2-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň maksatlary we wezipeleri

1. Ulag toplumynyň durnukly we howpsuz işlemegi, ulag toplumy çygrynda bikanun gatyşmakdan şahsyýetiň, jemgyýetiň we döwletiň bähbitleriniň goralmagy ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň maksatlary bolup durýar.

2. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň esasy wezipeleri şular bolup durýar:

1) ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda kadalaşdyryjy hukuk taýdan düzgünleşdirmek;

2) bikanun gatyşmak wehimlerini kesgitlemek;

3) ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek;

4) ulag infrastrukturasynyň obýektlerini we ulag serişdelerini toparlandyrmak;

5) ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplary we çäreleri işläp düzmek we durmuşa geçirmek;

6) ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň güýçlerini taýýarlamak we olaryň hünär synagyny geçirmek;

7) ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda döwlet gözegçiligini amala aşyrmak;

- 8) ulag howpsuzlygyny maglumat, maddy-tehniki we ylmy-tehniki taýdan üpjün etmek;
- 9) ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň tehniki serişdelerini sertifikatlaşdyrmak.

3-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň ýörelgeleri

Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň esasy ýörelgeleri şular bolup durýar:

- 1) kanunylyk;
- 2) şahsyýetiň, jemgyýetiň we döwletiň bähbitleriniň deň agramlylygyny berjaý etmek;
- 3) ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda şahsyýetiň, jemgyýetiň we döwletiň bilelikde jogapkärçiligi;
- 4) üznüksizlik;
- 5) howpsuzlygyň halkara ulgamlaryna goşulýşmak;
- 6) *ulag infrastrukturasynyň* subýektleriniň, döwlet häkimiýet edaralarynyň we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň bilelikde hereket etmekleri.

4-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek

1. Eger şu Kanunda we gaýry kanunlarda başgaça bellenmedik bolsa, *ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň* ulag howpsuzlygyny üpjün etmek *ulag infrastrukturasynyň* subýektlerine we daşajýylara ýüklenýär.
2. Şu Kanun, beýleki kanunlar we olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen berlen ygtyýarlyklaryna laýyklykda ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralary ulag howpsuzlygyny üpjün edýärler, ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary bolsa, ulag howpsuzlygyny üpjün etmäge gatnaşýarlar.
3. *Howa ulagynyň ulag infrastrukturasynyň obýektlerinde we ulag serişdelerinde* ulag howpsuzlygyny üpjün etmek awiasiya howpsuzlygyny üpjün etmegi öz içine alýar.
4. *Ulag infrastrukturasynyň* subýekti, daşajýy daşamagyň howpsuzlygyny üpjün etmek bilen bagly gulluk borçlaryny ýerine ýetirmeklerine päsgel bermeýän göwrümde ulag serişdeleriniň işgärleriniň (ekipažynyň) üstüne ulag serişdesiniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça borçlary ýüklemäge haklydyr.
5. Ulag howpsuzlygynyň üpjün edilmegi diňe ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralary tarapyndan amala aşyrylýan *ulag infrastrukturasynyň obýektleri we ulag serişdeleri kanunlar ýa-da Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen kesgitlenýär.*
6. Şu Kanun bilen ulag *infrastrukturasyna degişli edilmedik* binalary, gurluşyklary, desgalary we gurluşygy tamamlanmadyk we *ulag infrastrukturasynyň obýektleriniň serhedinde (çäginde) ýerleşen* obýektleri bikanun gatyşmakdan, şol sanda terrorçylykly hereketlerden goramagy üpjün etmek degişli *ulag infrastrukturasynyň obýektiniň toparyny hasaba almak bilen şu Kanuna laýyklykda amala aşyrylýar.* Şeýle obýektleri bikanun gatyşmakdan, şol sanda terrorçylykly hereketlerden goramagy üpjün etmegiň tertibi degişli *ulag infrastrukturasynyň obýektiniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamasy bilen kesgitlenýär.*
7. *Ulag infrastrukturasynyň obýektinde ýa-da ulag serişdesinde* bikanun gatyşmak wehimi barada maglumat barlanylanda ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralarynyň, ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň, *ulag infrastrukturasynyň* subýektleriniň we daşajýylaryň bilelikde hereket etmeginiň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellенýär.

5-nji madda. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek

1. Bikanun gatyşmakdan goramak üçin *ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegiň tertibi degişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenýär.

2. *Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplary hasaba almak bilen şertnama esasynda ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ýöriteleşdirilen guramalar tarapyndan geçirilýär.

Ulag serişdeleriniň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplary hasaba almak bilen *ulag infrastrukturasyň* subýektleri ýa-da şertnama esasynda ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ýöriteleşdirilen guramalar tarapyndan geçirilýär.

3. *Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegi geçirmegiň netijeleri ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar tarapyndan tassyklanýar we olar barada maglumatlar rugsat çäklendirilen maglumat bolup durýar. Şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen *ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegiň netijeleri barada maglumatlar döwlet syryny düzýän maglumatlar bolup durýar.

4. Deňiz gämisiniň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek deňiz gämisiniň goralyp saklanmagyna baha bermegi hem öz içine alýar we Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary tarapyndan bellenen talaplary hasaba almak bilen geçirilýär.

5. Deňiz terminalynyň, deňiz portunyň akwatoriýasynyň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek degişli port serişdeleriniň goralyp saklanmagyna baha bermegi hem öz içine alýar we Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary tarapyndan bellenen talaplary hasaba almak bilen geçirilýär. Deňiz portunyň akwatoriýasynyň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegiň aýratynlyklary degişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenýär.

6. Howa gämisiniň, howa ulagynyň *ulag infrastrukturasyň obýektleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermek Raýat awiasiyasynyň halkara guramasynyň raýat awiasiyasyny bikanun gatyşmakdan goramak çygryndaky halkara standartlary, şu Kanun we olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary tarapyndan bellenen talaplary hasaba almak bilen geçirilýär.

7. Rugsat çäklendirilen maglumatlar bolan *ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň* gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegiň netijeleri barada maglumatlar we *ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalarynda saklanýan maglumatlar bilen işlemegiň tertibi* Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

6-njy madda. Ulag infrastrukturasyň obýektlerini we ulag serişdelerini toparlandyrmak

1. Bikanun gatyşmak wehiminiň derejesini we onuň mümkin bolan netijelerini hasaba almak bilen *ulag infrastrukturasyň obýektleri we ulag serişdeleri hökmany toparlandyrylmaga degişlidirler, muňa şu Kanunda göz önünde tutulan halatlar girmeyär.*

2. *Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň toparlarynyň sany we toparlandyrylmagynyň* baha beriş ölçegleri maliýe we ykdysadyýet, şeýle hem beýleki degişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan kesgitlenýän tertipde bellenýär.

3. *Ulag infrastrukturasyň obýektlerini we ulag serişdelerini toparlandyrmak ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar tarapyndan amala aşyrylýar.*

4. *Toparlandyrylan obýektler Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň sanawyna girizilýär, ony alyp barmagy ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenýän tertipde amala aşyrylar.*

5. *Ulagyň görnüşleri boýunça toparlandyrylmaga degişli bolmadyk ulag infrastrukturasyň obýektlerini we ulag serişdelerini degişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy kesgitleýär.*

7-nji madda. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň howpsuzlyk derejeleri

1. *Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça çäreleri görmek maksatlary bilen ulag toplumynda dürli howpsuzlyk derejeleri bellenýär.*

2. *Howpsuzlyk derejeleriniň sanawy we ulag toplumyň işine bikanun gatyşmak wehiminiň derejesi üýtgände olary ygylan etmegiň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.*

8-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplar

1. *Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň dürli toparlary üçin şu Kanunyň 7-nji maddasynda göz önünde tutulan howpsuzlyk derejelerini hasaba alýan ulagyň görnüşleri boýunça ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplar, şol sanda obýektleriň (çäkleriň) terrorçylyga garşy goraglylygyna talaplar ulag boýunça döwlet edarasynyň degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan teklipnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär. Görkezilen talaplar ulag infrastrukturasyň subýektleriniň we daşajyklaryň ýerine ýetirmekleri üçin hökmany bolup durýar.*

2. *Ulagyň görnüşleri boýunça ulag infrastrukturasyň obýektleriniň taslamalaşdyrylýan we gurulýan döwründe olaryň ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplar ulag boýunça döwlet edarasynyň şahergurluşyk işini döwlet tarapyndan düzgünleşdirmegi amala aşyryan edaralar, şeýle hem beýleki degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan teklipnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär. Görkezilen talaplar ulag infrastrukturasyň obýektlerini gurujylaryň ýerine ýetirmekleri üçin hökmany bolup durýar.*

3. *Ulag infrastrukturasyň obýektleri bolup durmaýan we ulag infrastrukturasyň obýektlerine ýanaşyk ýer böleklerinde ýerleşen obýektleriň (binalaryň, gurluşyklaryň, desgalaryň) şu Kanunyň 7-nji maddasynda göz önünde tutulan howpsuzlyk derejelerini hasaba alýan ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplar ulag boýunça döwlet edarasynyň degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan teklipnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär. Görkezilen talaplar görkezilen obýektleriň (binalaryň, gurluşyklaryň, desgalaryň) eýeleri bolup durýan ýa-da kanuny esasda olara eýelik edýän gaýry ýuridik we fiziki şahslaryň ýerine ýetirmekleri üçin hökmany bolup durýar.*

4. *Ulag infrastrukturasyň obýektlerinde ýa-da ulag serişdelerinde barýan ýa-da bolýan fiziki şahslar üçin ulagyň görnüşleri boýunça ulag howpsuzlygyny berjaý etmek boýunça talaplar ulag boýunça döwlet edarasynyň degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan teklipnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär. Görkezilen talaplar ulag infrastrukturasyň obýektlerine ýa-da ulag serişdelerine gelýän ýa-da olarda bolýan fiziki şahslaryň ýerine ýetirmekleri üçin hökmany bolup durýar.*

9-njy madda. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça çäreleri meýilleşdirmek we durmuşa geçirmek

1. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň gowşaklyk ýagdaýyna baha bermegi geçirmegiň netijeleriniň esasynda ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalaryny işläp düzýär. Görkezilen meýilnamalary işläp düzmegiň tertibi deňişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenýär.

2. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalary ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar tarapyndan tassyklanýar. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalaryny durmuşa geçirmek tapgyrlaýyn amala aşyrylýar. Tapgyrlaryň sany we olary durmuşa geçirmegiň möhletleri ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň deňişli meýilnamasy bilen kesgitlenýär.

3. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalarynda saklanýan maglumatlar rugsat çäklendirilen maglumat bolup durýar. Şu Kanunyň 5-nji maddasynyň ikinji böleginde görkezilen ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalarynda saklanýan maglumatlary döwlet syryny düzýän maglumatlar bolup durýar.

4. Ulag infrastrukturasyň obýektleriniň we ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalaryny durmuşa geçirmek ulag infrastrukturasyň subýektleri we daşajylar, Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan halatlarda bolsa, döwlet häkimiýet edaralary ýa-da ýerli öz-özünü dolandyryş edaralary bilen bilelikde ulag infrastrukturasyň subýektleri tarapyndan amala aşyrylýar.

Deňiz portunyň akwatoriýasynyň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalaryny durmuşa geçirmek deňiz portunyň kapitany tarapyndan amala aşyrylýar.

5. Deňiz gämisiniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamasy deňiz gämisini goramagyň meýilnamasy bolup durýar we Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen talaplary hasaba almak bilen işlenip düzülýär.

6. Deňiz portunyň akwatoriýasynyň, deňiz terminalynyň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamalary Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen talaplary hasaba almak bilen işlenip düzülýär.

7. Port serişdelerine deňişli edilen Türkmenistanyň çäk deňzinde, içerki suwlarynda, deňiz ykdysady zolagynda we kontinental şelfinde ýerleşýän emeli adalaryň, gurluşlaryň, desgalaryň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamasy deňişli port serişdelerini goramagyň meýilnamasy bolup durýar we Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen talaplary hasaba almak bilen işlenip düzülýär.

8. Ulag infrastrukturasyň subýektiniň biri tarapyndan ulanylýan howa ulagynyň ulag serişdeleriniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamasynda kesgitlenen awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça çäreleriň jemi Raýat awiasiýasynyň halkara guramasynyň raýat awiasiýasyny bikanun gatyşmakdan goramak çygrynda halkara standartlarynda göz önünde tutulan awiasiýa kärhanasynyň awiasiýa howpsuzlygy maksatnamasy bolup durýar we görkezilen çäreler Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen talaplary hasaba almak bilen işlenip düzülýär.

9. Awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça çäreler görkezilip, düzülen aeroportuň (aerodromyň) ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meýilnamasy Raýat awiasiýasynyň halkara guramasynyň raýat awiasiýasyny bikanun gatyşmakdan goramak çygrynda halkara standartlarynda göz önünde tutulan deňişli aeroportuň (aerodromyň) awiasiýa howpsuzlygy maksatnamasy bolup durýar we ol Türkmenistanyň halkara şertnamalary, şu Kanun, şeýle hem olara laýyklykda kabul edilýän Türkmenistanyň gaýry kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen talaplary hasaba almak bilen işlenip düzülýär.

10-njy madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işler ýerine ýetirilende çäklendirmeler

1. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işleri ýerine ýetirmäge şu şahslaryň haky ýokdur:

1) bilkastlaýyn jenaýat edenligi üçin öz-özünden aýrylmadyk ýa-da aýrylmadyk iş kesilenlik aýby bolanlar;

2) psihiki kesellerden, arakhorlukdan, neşekeşlikden ýa-da psihoaktiv maddalara baglylykdan ejir çekýänler, sagalmagy ýa-da psihiki saglyk ýagdaýy durnukly gowulanmagy bilen baglylykda bu adamlar babatda dispanser gözegçiligi bes edilýänçä;

3) düzgün-nyzam etmişi edenligi, düzgün-nyzamy gödek ýa-da yzygiderli bozanlygy, döwlet gullukçysynyň at-abraýyny we mertebesini abraýdan düşürýän etmiş edenligi, oňa ynamyň ýitirilenligi bilen bagly Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyk gelýän esaslar boýunça döwlet wezipesi boýunça ygtyýarlyklaryny möhletinden öň bes edenler ýa-da döwlet gullugyndan, şol sanda hukuk goraýjy edaralardan boşadylanlar, eger ygtyýarlyklar möhletinden öň şeýle bes edilenden ýa-da döwlet gullugyndan şeýle boşadylandan soň üç ýyldan az möhlet geçen bolsa;

4) özleri babatda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda geçirilen barlaglaryň netijeleri boýunça ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işleri ýerine ýetirmäge goýbermek mümkin dälligi barada ygtyýarly döwlet edaralarynyň netijenamasy bar bolanlar;

5) «Jenaýatçylykly ýol bilen alnan girdejileriň kanunlaşdyrylmagyna, terrorçylygyň maliýeleşdirilmegine we köpçülikleýin gyryş ýaragynyň ýaýradylmagynyň maliýeleşdirilmegine garşy hereket etmek hakynda» Türkmenistanyň Kanunyna laýyklykda düzülen terrorçylykly ýa-da ekstremistik guramalar ýa-da terrorçylar bilen baglanyşygy bolan guramalaryň we fiziki şahslaryň sanawyna girizilenler;

6) ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işe kabul edilende özi barada görnetin ýalan maglumatlary habar berenler;

7) bellenilen tertipde berlen lukmançylyk netijenamasyna laýyklykda ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işi ýerine ýetirmäge lukmançylyk taýdan garşy gelmeleri bolanlar;

8) şu Kanun bellenilen tertipde ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň taýýarlygyny we hünär synagyny geçmedikler.

2. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işe kabul edilýän ýa-da şeýle işi ýerine ýetirýän adamlar babatda şu maddanyň birinji böleginde görkezilen maglumatlary barlamak Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýän tertipde *ulag infrastrukturasynyň* subýektleri tarapyndan geçirilýär.

3. *Ulag infrastrukturasynyň* subýektiniň şu maddanyň birinji böleginiň 1-7-nji bentlerinde görkezilen maglumatlary barlamagynyň maksatlary üçin ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işe kabul edilýän ýa-da şeýle işi ýerine ýetirýän adamlaryň aýry-aýry toparlarynyň şahsy maglumatlaryny işläp taýýarlamak hünär synagy edaralary tarapyndan ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagynyň tertibinde göz önünde tutulan aýratynlyklary hasaba almak bilen amala aşyrylýar.

4. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işleriň sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenýär.

11-nji madda. Ulag howpsuzlygy çygrynda maglumat taýdan üpjün etmek

1. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça çäreleri amala aşyrmak maksatlary bilen ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň bir bitewi maglumat ulgamy döredilýär.

2. Şu maddanyň birinji böleginde görkezilen maglumat ulgamy ulag serişdeleriniň ýolagçylary we işgärleri (ekipažy) barada şahsy maglumatlaryň awtomatlaşdyrylan merkezleşdirilen binýatlaryndan ybaratdyr. Şeýle binýatlar daşamagyň şu görnüşleri amala aşyrylanda emele getirilýär:

- 1) içerki we halkara howa arkaly daşayýşlar;
- 2) içerki we halkara demir ýol gatnawlarynda daşalmagy;
- 3) içerki we halkara gatnawyny amala aşyryýan gämilerde daşalmagy;
- 4) awtoulagda şäherara we halkara gatnawlary.

3. Ulag serişdeleriniň ýolagçylary we işgärleri (ekipažy) barada şahsy maglumatlaryň awtomatlaşdyrylan merkezleşdirilen binýatlary (mundan beýläk – merkezleşdirilen binýatlar) şular tarapyndan berlen maglumatlaryň esasynda emele getirilýär:

1) *ulag infrastrukturasy*nyň subýektleri we daşayjylary;

2) daşamagyň şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen görnüşlerini amala aşyryýan döwlet edaralary ýa-da beýleki ýuridik we fiziki şahslar;

3) ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meseleleri boýunça halkara hyzmatdaşlygynyň çäklerinde daşary ýurt döwletleri we guramalary.

4. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň bir bitewi maglumat ulgamynyň maglumat serişdeleri rugsat çäklendirilen maglumatlar bolup durýarlar.

5. Ulag serişdeleriniň ýol resminamalary (biletler) resmileşdirilende we işgärleri (ekipažy) döredilende şu maglumatlar merkezleşdirilen binýatlara geçirilmäge degişlidir:

- 1) familiýasy, ady, atasynyň ady;
- 2) doglan senesi;
- 3) ýol resminamasy (biledi) edinilýän şahsyýeti tassyklaýan resminamanyň görnüşi we belgisi;
- 4) ugralýan ýeri, barylýan ýeri, gidýän ugrunyň görnüşi (düşüp geçmezden, üstaşyr);
- 5) gidilýän senesi;
- 6) jynsy;
- 7) raýatlygy.

6. Ýol resminamalary (biletler) bronlanyp goýlanda şu maddanyň başınjy böleginiň 1-5-nji bentlerinde göz önünde tutulan maglumatlar merkezleşdirilen binýatlara geçirilmäge degişlidir.

7. Sargyt boýunça ýolagçylary gatnatmak amala aşyrylanda ýolagçylaryň sanawy döredilende şu maddanyň başınjy böleginde göz önünde tutulan maglumatlar merkezleşdirilen binýatlara geçirilmäge degişlidir.

8. Ulag serişdeleriniň işgärleri (ekipažy) üçin şu maddanyň başınjy böleginde göz önünde tutulan maglumatlara goşmaça ulag serişdesiniň ekipažynda eýeleýän wezipesi barada maglumat merkezleşdirilen binýatlara hökmany geçirilmäge degişlidir.

9. Ulag serişdeleriniň işgärleri (ekipažy) barada şu maddanyň sekizinji böleginde görkezilen maglumat ulag serişdeleriniň ekipažlaryny döretmegiň tamamlanmagy boýunça, ýöne ulag serişdesiniň ugralýan pursadynda çenli 24 sagatdan gijä galdyrmazdan, merkezleşdirilen binýatlara geçirilýär.

10. Ulag serişdesiniň ekipažynyň düzümi üýtgän (goşulan) halatynda ulag serişdesiniň ekipažynyň düzümine girizilen adamlar barada maglumatlar haýal etmezden, ýöne ulag serişdesiniň ugralýan pursadyndan gijä goýmazdan, merkezleşdirilen binýatlara geçirilýär.

11. Merkezleşdirilen binýatlary döretmegiň we alyp barmagyň, şeýle hem olarda saklanýan maglumatlary bermegiň tertibi ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan bellenýär.

12. Merkezleşdirilen binýatlara maglumatlary geçirmek ýol resminamasy (bilet) resmileşdirilende, bronlanyp goýlanda, ýolagçylaryň sanawy döredilende we ulag serişdesiniň işgärleri (ekipažy) döredilende görkezilýän we şahsyýeti tassyklaýan resminamanyň düzülen dilinde amala aşyrylýar. Şeýle resminamanyň düzülen dilini peýdalanmak bilen merkezleşdirilen binýatlara maglumatlary geçirmegiň aýratynlyklary olary döretmegiň we alyp barmagyň, şeýle hem merkezleşdirilen binýatlarda saklanýan maglumatlary bermegiň tertibi bilen bellenýär.

13. Değişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan ulaglaryň aýry- aýry görnüşlerine baglylykda merkezleşdirilen binýatlara geçirilýän goşmaça maglumatlar bellenen bilner.

14. Eger Türkmenistanyň halkara şertnamalary bilen başgaça bellenenmedik bolsa, ulag serişdesiniň eýeleri bolup durýan, Türkmenistana, Türkmenistandan ýa-da Türkmenistanyň çäginde üstü bilen ýolagçylaryň halkara daşawyşlaryny ýerine ýetirýän ýa-da ony gaýry kanuny esaslarda peýdalanýan daşary ýurt döwletiniň *ulag infrastrukturasy*nyň subýekti ýa-da daşawyşy şu maddanyň başynjy-dokuzynjy böleklerinde göz önünde tutulan maglumatlary merkezleşdirilen binýatlara geçirmegi «Şahsy durmuş barada maglumat we ony goramak hakynda» Türkmenistanyň Kanunyna laýyklykda üpjün edýärler.

15. Şu maddada göz önünde tutulan maglumatlary merkezleşdirilen binýatlara geçirmegiň tertibiniň berjaý edilişini barlamak ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan ulag howpsuzlygy çygrynda döwlet gözegçiligi amala aşyrylanda geçirilýär.

12-nji madda. Ulag howpsuzlygy çygrynda döwlet gözegçiligi

1. Ulag howpsuzlygy çygrynda döwlet gözegçiligi ygtyýarly döwlet edaralary (mundan beýläk – döwlet gözegçiligi edaralary) tarapyndan olaryň ygtyýarlylyklarynyň çäklerinde Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde amala aşyrylýar.

2. Ulag howpsuzlygy çygrynda döwlet gözegçiligini amala aşyrmak, ýuridik we fiziki şahslaryň barlaglaryny guramak we geçirmek bilen bagly gatnaşyklara barlaglary guramagyň we geçirmegiň şu maddanyň üçünjy-altynjy böleklerinde bellenen aýratynlyklary hasaba alnyp Türkmenistanyň kanunçylygynyň kadalary ulanylýar.

3. Şularyň geçirilen gününden bir ýylyň geçmegi meýilleşdirilýän barlagy geçirmek üçin esas bolýar:

1) *ulag infrastrukturasy*nyň subýektiniň, daşawyşynyň, *ulag infrastrukturasy*nyň obýektlerini gurujynyň döwlet belligine alynmagynyň;

2) soňky meýilleşdirilen barlagyň geçirilmeginiň tamamlanmagynyň.

4. Meýilnamadan daşary barlaglary geçirmek üçin şular esas bolýar:

1) döwlet gözegçiligi edarasynyň ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplaryň ýüze çykarylan bozulmalaryny aradan aýyrmak barada beren tabşyryknamasynyň *ulag infrastrukturasy*nyň subýekti, daşawyşy, *ulag infrastrukturasy*nyň obýektlerini gurujy tarapyndan ýerine ýetirilmeginiň möhletiniň geçmegi;

2) *ulag toplumynyň işine* bikanun gatyşmak wehiminiň döremeginiň hakyky ýagdaýlary ýa-da ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplaryň *ulag infrastrukturasy*nyň subýektleri, daşawyşlar, *ulag infrastrukturasy*nyň obýektlerini gurujylar tarapyndan bozulmagy barada raýatlaryň ýüz tutmalarynyň we arzalarynyň, döwlet häkimiýet edaralaryndan, ýerli öz-özüni dolandyryş edaralaryndan, köpçülikleýin habar beriş serişdelerinden we beýlekilerden maglumatyň döwlet gözegçiligi edaralaryna gelip gowuşmagy;

3) adamlaryň janyna, saglygyna, döwletiň howpsuzlygyna zyýan, fiziki we ýuridik şahslaryň emläğine zelet ýetirilmegine getiren *ulag toplumynyň işine* bikanun gatyşylmagy;

4) Türkmenistanyň Prezidentiniň ýa-da Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň tabşyrygyna laýyklykda ýa-da kanunlaryň berjaý edilişine gözegçilik etmegiň çäklerinde prokuratura edaralaryna gelip gowşan materiallar we ýüz tutmalar boýunça meýilnamadan daşary barlagy geçirmek barada prokuroryň talabynyň esasynda

döwlet gözegçiligi edarasynyň ýolbaşçysynyň (ýolbaşçysynyň orunbasarynyň) meýilnamadan daşary barlagy geçirmek barada beren buýrugynyň bolmagy.

5. Şu maddanyň dördünji böleginiň 2-nji bendinde görkezilen esas boýunça *ulag infrastrukturasynyň* subýektiniň, daşajjynyň, *ulag infrastrukturasynyň* obýektlerini gurusynyň işini meýilnamadan daşary ýerinde barlamak döwlet gözegçiligi edarasy tarapyndan prokuratura edaralary bilen ylalaşylandan soň, şu maddanyň dördünji böleginiň 3-nji bendinde görkezilen esas boýunça bolsa Türkmenistanyň kanunçylygynda belenen tertipde prokuratura edaralaryny habarly etmek bilen haýal etmezden geçirilip bilner.

Şu maddanyň dördünji böleginiň 4-nji bendinde görkezilen esas boýunça meýilnamadan daşary ýerindäki barlag döwlet gözegçiligi edarasy tarapyndan prokuratura edaralary bilen ylalaşylmazdan geçirilip bilner.

6. Şu maddanyň dördünji böleginiň 2-nji ýa-da 3-nji bendinde görkezilen esas boýunça meýilnamadan daşary ýerindäki barlagyň geçirilmegi barada *ulag infrastrukturasynyň* subýektine, daşajja, *ulag infrastrukturasynyň* obýektlerini gurusy deslapdan habar berilmegine ýol berilmeyär.

7. *Ulag infrastrukturasynyň* subýektlerine, daşajjylara, *ulag infrastrukturasynyň* obýektlerini gurusy barlaglar, şol sanda meýilnamalaýyn we meýilnamadan daşary ýerindäki barlaglar geçirilende test-närseleriň (ýaraga, partlaýjy maddalara ýa-da ulag howpsuzlygy *zolagynda ýa-da onuň böleginde* başga ýere geçirmäge gadaganlyk ýa-da çäklendirme belenen beýleki gurluşlar, närseler we maddalar babatda olara meňzedilen närseleriň) we test-obýektleriň (ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplaryň bozujylaryna meňzedilen adamlaryň) peýdalanylmagyna ýol berilýär.

8. *Ulag infrastrukturasynyň* subýektlerini, daşajjylary, *ulag infrastrukturasynyň* obýektlerini gurusy şu maddanyň ýedinji böleginde görkezilen test-närseleriň we test-obýektleriň peýdalanylmagy bilen barlamak döwlet gözegçiligi edaralary tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygynda belenen tertipde geçirilýär.

13-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda *ulag infrastrukturasynyň* subýektleriniň we daşajjylaryň hukuklary we borçlary

1. *Ulag infrastrukturasynyň* subýektleriniň we daşajjylaryň şulara hukugy bardyr:

1) ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň meseleleri boýunça belenen tertipde döwlet edaralaryndan maglumat almaga;

2) ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça ulag boýunça döwlet edarasyna we beýleki döwlet edaralaryna teklipleri girizmäge.

2. *Ulag infrastrukturasynyň* subýektleri we daşajjylar şulara borçludylar:

1) *ulag infrastrukturasynyň obýektlerinde we ulag serişdelerinde* bikanun gatyşmak wehimleriniň ýa-da onuň özüniň edilenligi barada ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan belenen tertipde haýal etmezden habar bermäge;

2) döwlet edaralarynyň, şol sanda döwlet gözegçiligi edaralarynyň ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplaryň bozulmalaryny aradan aýyrmak barada beren tabşyryknamasyny, kararyny şu Kanunyň 8-nji maddasyna laýyklykda ýerine ýetirmäge;

3) bikanun gatyşmagy ýüze çykarmakda, duýdurmakda we olaryň önüni almakda, olaryň edilmegine ýardam edýän sebäpleri we şertleri anyklamakda ýardam etmäge;

4) şu Kanunyň 6-njy maddasynda göz önünde tutulan *toparlandyrmagy geçirmek üçin doly we dogry maglumaty* ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralara bermäge.

3. Aeroportlary, şeýle hem deňiz terminallaryny, derýa portlaryny, demir ýol beketlerini we beýlekileri taslamalaşdyrmagy, gurmagy ýa-da üýtgedip gurmagy (netijede üýtgedilip gurulýan ulag *infrastrukturasy*nyň obýektiniň meýdany ýa-da senenama ýylynyň dowamynda gelyän we ugradylyan ýolagçylaryň sany 20 göterimden artyk ýokarlanýan bolsa) amala aşyrylan ulag *infrastrukturasy*nyň subýektleri, taslamalaşdyrylýan ulag *infrastrukturasy*nyň obýektleriniň eýeleri kesgitlenmedik halatynda bolsa, ulag *infrastrukturasy*nyň obýektlerini gurujylar ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan kesgitlenýän tertipde görkezilen ulag *infrastrukturasy*nyň obýektleriniň taslamalaşdyrylmagyna tabşyrygyň taýýarlanýan ýa-da olaryň gurulmagyna ýa-da üýtgedilip gurulmagyna tehniki tabşyryklar işlenip düzülýän döwründe öňde durýan taslamalaşdyrmak, gurmak ýa-da üýtgedip gurmak barada degişli içeri işler edaralaryny we beýleki döwlet edaralaryny habarly etmäge borçludylar.

4. Şu maddanyň üçünji böleginde görkezilen ulag *infrastrukturasy*nyň subýektleri, ulag *infrastrukturasy*nyň obýektlerini gurujylar ulag *infrastrukturasy*nyň obýektleriniň öňde durýan taslamalaşdyrylmagy, gurulmagy ýa-da üýtgedip gurulmagy barada habarnamany alan gününden bir aý möhletde gelip gowşan ýüztutmalaryň esasynda gös-göni demir ýol, suw, howa ulagynyň ulag *infrastrukturasy*nyň obýektlerinde raýatlaryň howpsuzlygyny we jemgyýetçilik tertibini goramagy üpjün etmek, jenaýatçylyga garşy hereket etmek boýunça wezipeleri ýerine ýetirýän içeri işler edaralaryna we beýleki döwlet edaralaryna tölegsiz esasda bermek üçin niýetlenen görkezilen ulag *infrastrukturasy*nyň obýektlerinde gulluk we kömekçi jaýlary göz önünde tutmaga borçludylar.

5. Demir ýol, suw, howa ulagynyň gös-göni ulag *infrastrukturasy*nyň obýektlerinde raýatlaryň howpsuzlygyny we jemgyýetçilik tertibini goramagy üpjün etmek, jenaýatçylyga garşy hereket etmek boýunça wezipeleri ýerine ýetirýän içeri işler edaralarynyň bölünmelerine bermek üçin niýetlenen gulluk we kömekçi jaýlara talaplar ulag boýunça döwlet edarasy we içeri işler edaralary bilen ylalaşmak arkaly şahergurluşyk işini döwlet tarapyndan düzgünleşdirmegi amala aşyrylan edara tarapyndan bellenyär.

6. Şu maddanyň dördünji böleginde görkezilen döwlet edaralaryna bermek üçin niýetlenen gulluk we kömekçi jaýlara talaplar ulag boýunça döwlet edarasy we beýleki döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly şahergurluşyk işini döwlet tarapyndan düzgünleşdirmegi amala aşyrylan edara tarapyndan bellenyär.

7. Ulag *infrastrukturasy*nyň subýektleri we daşajylar ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda talaplaryň ýerine ýetirilmezligi üçin Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilik çekýärler.

14-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleri taýýarlamak we olaryň hünär synagy, ulag howpsuzlygy bölünmelerini akkreditirlemek

1. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleri taýýarlamak degişli döwlet edaralary, şeýle hem bilim edaralary bilen ylalaşmak boýunça ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenen tertipde amala aşyrylýar.

2. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçler ulag boýunça döwlet edarasynyň degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan tekliplamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde hünär synagy edaralary tarapyndan geçirilýän hökmany hünär synagyna degişlidirler.

3. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagy barada çözgüt kabul etmek üçin hünär synagy edaralary ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň bilimleriniň, başarnyklarynyň we endikleriniň, şeýle hem ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň aýry-aýry toparlarynyň şahsy sypatlarynyň we fiziki taýýarlygynyň derejesiniň ulag howpsuzlygy hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklygyny barlamagy amala aşyryrlar.

4. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň aýry-aýry toparlarynyň sanawy ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagynyň tertibi bilen bellenyär.

5. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň bilimlerine, başarnyklaryna we endiklerine, şeýle hem ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň aýry-aýry toparlarynyň şahsy sypatlaryna we fiziki taýýarlygynyň derejesine talaplar ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenyär.

6. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralaryň tekliplnamasy boýunça ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň bilimleriniň, başarnyklarynyň we endikleriniň, şeýle hem ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň aýry-aýry toparlarynyň şahsy sypatlarynyň we fiziki taýýarlygynyň derejesiniň laýyklygyny barlamagyň aýratynlyklary olaryň şu Kanuna garşy gelmeýän böleginde ulagyň aýry-aýry görnüşlerine ulanylmagy babatda belenen bilner.

7. Ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagyna ulag howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni bagly işi ýerine ýetirmäge şu Kanunyň 10-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-7-nji bentlerinde belenen çäklendirmeleri bolan adamlar goýberilmeýär.

8. Şu maddanyň üçünji böleginde göz önünde tutulan wezipeler hünär synagy edaralary tarapyndan *ulag infrastrukturasy*nyň subýekti, ulag howpsuzlygy bölünmesi, *ulag infrastrukturasy*nyň subýektiniň ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplary ýerine ýetirmeginiň maksatlaryna işleri ýerine ýetirýän (hyzmatlary edýän) gaýry guramalar ýa-da hünär synagynyň geçýän adam bilen baglaşylan şertnamanyň esasynda amala aşyrylýar.

9. Ýuridik şahslaryň ulag howpsuzlygy bölünmeleri hökmünde akkreditirlenmegi ulag howpsuzlygyny üpjün etmek çygrynda ygtyýarly edaralar tarapyndan amala aşyrylýar. Ýuridik şahslary ulag howpsuzlygy bölünmeleri hökmünde akkreditirlenmegiň tertibi we olara talaplar degişi döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan belenenýär.

10. Hünär synagy edaralarynyň, akkreditirlenen ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň, ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçleriň hünär synagy barada berlen şahadatnamalaryň sanawlaryny döretmegiň we alyp barmagyň tertibi, şeýle hem olarda saklanýan maglumatlary bermegiň tertibi ulag boýunça döwlet edarasynyň degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan tekliplnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan belenenýär.

15-nji madda. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen gözden geçirmek, goşmaça gözden geçirmek we gaýtadan gözden geçirmek

1. Şu Kanunyň 8-nji maddasyna laýyklykda belenen ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplarda göz önünde tutulan halatlarda ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen gözden geçirmek, goşmaça gözden geçirmek, gaýtadan gözden geçirmek, synlamak we güründeşlik geçirmek amala aşyrylýar.

2. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen gözden geçirmegi, goşmaça gözden geçirmegi, gaýtadan gözden geçirmegi, synlamagy we güründeşlik geçirmegi guramak *ulag infrastrukturasy*nyň subýektleriniň we daşajyklaryň üstüne ýüklenilýär.

3. Gözden geçirmegiň, goşmaça gözden geçirmegiň we gaýtadan gözden geçirmegiň barşynda fiziki şahslary, ulag serişdelerini, ýükleri, bagaży, el goşlaryny we fiziki şahslaryň ýanyndaky şahsy goşlaryny barlamak boýunça gözden geçirmegi, goşmaça gözden geçirmegi we gaýtadan gözden geçirmegi geçirmegiň düzgünlerine laýyklykda özüniň babatda ulag howpsuzlygy *zologynda ýa-da onuň böleginde* başga ýere geçirmäge gadaganlyk ýa-da çäklendirme belenen ýaragy, partlaýjy maddalary ýa-da beýleki gurluşlary, närseleri we maddalary tapmaga, şeýle hem ulag howpsuzlygy *zologynda ýa-da onuň böleginde olara barmak (geçmek) üçin hukuk esasy bolmadyk adamlary* ýüze çykarmaga gönükdirilen çäreler amala aşyrylýar.

4. Gözden geçirmegiň barşynda ulag howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça talaplarda göz önünde tutulan halatlarda hereketlerinde bikanun gatyşmaga taýýarlygyň alamatlary bolan fiziki şahslary ýüze çykarmaga gönükdirilen synlamak we güründeşlik geçirmek amala aşyrylýar. Synlamagyň we güründeşlik geçirmegiň netijeleri boýunça ulag howpsuzlygyny üpjün etmek üçin goşmaça gözden geçirmegi geçirmek barada çözgüt kabul edilýär.

5. Goşmaça gözden geçirmegiň barşynda gözden geçirmekde ýüze çykarylan närseleri we maddalary tanamak we barabarlamak maksatlary bilen fiziki şahslary, ulag serişdelerini, ýükleri, bagaży, el goşlaryny we fiziki şahslaryň ýanyndaky şahsy goşlaryny barlamak boýunça, şeýle hem bikanun gatyşmak üçin peýdalanylyp bilinjek maddy-tehniki obýektleri barlamak boýunça çäreler amala aşyrylýar.

6. *Ulag infrastrukturasyň* subýekti ýa-da daşajy tarapyndan bikanun gatyşmak wehimi barada maglumat alnanda bikanun gatyşmaga taýýarlygyň alamatlary hereketlerinde bolan fiziki şahslary ýa-da bikanun gatyşmak üçin peýdalanylyp bilinjek maddy-tehniki obýektleri ýüze çykarmak maksatlary bilen gaýtadan gözden geçirmek amala aşyrylýar.

7. Gözden geçirmek, goşmaça gözden geçirmek we gaýtadan gözden geçirmek amala aşyrylanda rentgen-telewizion we radio nusga alyjy gurluşlar, metalodetektorlar, gaz seljeriji we himiki enjamlar, şeýle hem özlari babatda ulag howpsuzlygy *zologynda ýa-da onuň böleginde* başga ýere geçirmäge gadaganlyk ýa-da çäklendirme bellenen ýaragy, partlaýjy maddalary ýa-da beýleki gurluşlary, närseleri we maddalary tapmagy üpjün edýän beýleki gurluşlar peýdalanylýar.

8. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň tehniki serişdeleri (ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen *ulag infrastrukturasyň* obýektlerinde we ulag serişdelerinde peýdalanmaga niýetlenen duýduryş, gözden geçiriş, wideogözegçilik, audio- we wideoýazyş, aragatnaşyk, habar beriş, maglumat toplaýjy, işläp taýýarlaýjy, kabul ediji we geçiriji ulgamlary we serişdeleri) hökmany sertifikatlaşdyrylmaga degişlidir. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň tehniki serişdeleriniň ýerine ýetirýän wezipelerine talaplar we olary sertifikatlaşdyrmagyň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýär.

9. Gözden geçirmek, goşmaça gözden geçirmek, gaýtadan gözden geçirmek, synlamak we güründeşlik geçirmek ulag howpsuzlygy bölümleriniň işgärleriniň arasyndan ygtyýarlyk berlen adamlar tarapyndan geçirilýär.

10. Ýaraglary, ok-däripleri, partlaýjy, awuly, radioaktiw, zäherleýji, ýeňil ot alýan we beýleki howply maddalary, materiallary we önümleri götermek ýa-da saklamak üçin kanuny esaslar bolmadyk şertinde olar gözden geçirmegiň barşynda barabarlanan halatynda ýa-da ulag howpsuzlygy *zologynda ýa-da onuň böleginde olara barmak (geçmek) üçin hukuk esasy bolmadyk adamlar* ýüze çykarylan halatynda ulag howpsuzlygyny üpjün edýän güýçler bu barada ygtyýarlylyklaryna laýyklykda täsir ediş çärelerini görmek üçin haýal etmezden degişli döwlet edaralaryna habar berýärler.

11. Gözden geçirmekden ýüz dönderen adamlar ulag howpsuzlygy *zologyna ýa-da onuň bölegine goýberilmeyär*.

12. Ýolagçynyň gözden geçirmekden, goşmaça gözden geçirmekden we gaýtadan gözden geçirmekden ýüz döndermegi daşajy şertnamasyny birtaraplaýyn tertipde bozmak üçin esas bolup durýar.

13. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen gözden geçirmegi, goşmaça gözden geçirmegi we gaýtadan gözden geçirmegi geçirmegiň düzgünleri degişli döwlet edaralary bilen ylalaşmak arkaly ulag boýunça döwlet edarasy tarapyndan bellenýär.

14. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen gözden geçirmegi, goşmaça gözden geçirmegi we gaýtadan gözden geçirmegi geçirmegiň düzgünleri özlari babatda ulag howpsuzlygy *zologynda ýa-da onuň böleginde* başga ýere geçirmäge gadaganlyk ýa-da çäklendirme bellenen ýaragyň, partlaýjy maddalaryň ýa-da beýleki gurluşlaryň, närseleriň we maddalaryň sanawlaryny, şeýle hem ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen synlamagyň we güründeşlik geçirmegiň tertibini öz içine alýar.

15. Ulag howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen gözden geçirmek, goşmaça gözden geçirmek we gaýtadan gözden geçirmek amala aşyrylanda kanun arkaly goralýan bähbitlere ýetirilen zyýanyň öwezi Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde dolunmaga degişlidir.

16-njy madda. Ulag infrastrukturasyň obýektlerini we ulag serişdelerini bikanun gatyşmaktan goramagyň aýratynlyklary

1. Ulag howpsuzlygy bölümleriniň *ulag infrastrukturasyň* obýektlerini we ulag serişdelerini bikanun gatyşmaktan goramak üçin, şeýle hem Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen halatlarda ýörite serişdeleri we gulluk ok atýan ýaragy edinmäge, saklamaga we götermäge hukugy bardyr.

2. Ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň işgärleri her ýyl bedeninde neşe serişdeleriniň, psihotrop maddalaryň we olaryň metabolitleriniň barlygyna himiki-toksikologik barlaglary hem öz içine alyan önüni alyş lukmançylyk gözegçiliginden geçmäge, şeýle hem ok atýan ýaragy we ýörite serişdeleri ulanmak bilen bagly şertlerde hereket etmäge ýaramlylygyna döwürleýin barlaglary geçmäge borçludylar. Görkezilen önüni alyş lukmançylyk gözegçiliginden geçmegiň tertibi we onuň netijeleri boýunça berilýän netijenamanyň görnüşi saglygy goraýyş edaralary tarapyndan bellenýär. Ok atýan ýaragy we ýörite serişdeleri ulanmak bilen bagly şertlerde hereket etmäge ýaramlylygyna döwürleýin barlaglary geçmegiň tertibi içeri işler edaralary tarapyndan bellenýär.
3. Ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň işgärleri hünär taýýarlygyny we lukmançylyk gözegçiligini geçenlerinden soň wezipe borçlaryny ýerine ýetirenlerinde Türkmenistanyň kanunçylygyna bellenen tertipde fiziki güýji, ýörite serişdeleri we gulluk ok atýan ýaragy ulanmaga hukuklydylar.
4. Ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň işgärleri wezipe borçlaryny ýerine ýetirenlerinde ýörite serişdeleri we gulluk ok atýan ýaragy peýdalanmaga hukuklydylar.
5. Ýörite serişdeler, gulluk ok atýan ýaragyň görnüşleri, kysymy we modeli, onuň üçin ok-däriler, şeýle hem olar bilen ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň işgärlerini üpjün etmegiň kadalary ulag boýunça döwlet edarasynyň degişi döwlet edaralary bilen ylalaşylan tekliplnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýär.
6. Ýörite serişdeleri edinmegiň, saklamagyň, hasabyny alyp barmagyň, abatlamagyň we ýok etmegiň düzgünleri ulag boýunça döwlet edarasynyň degişi döwlet edaralary bilen ylalaşylan tekliplnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýär.
7. Ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň gulluk ok atýan ýaragyň hasabyny alyp barmak, saklamak, götermek we peýdalanmak bilen bagly borçlary ýerine ýetirýän işgärleri Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda hökmany döwlet daktiloskopiki belligine alynmaga degişlidirler.
8. Fiziki güýç, ýörite serişdeler ýa-da gulluk ok atýan ýaragy ulanylanda ygtyýarlyklaryň çäginde çykylmagy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilige eltýär.
9. Ulag howpsuzlygy bölünmeleriniň *ulag infrastrukturasynyň* obýektlerini we ulag serişdelerini bikanun gatnyşmakdan goramak boýunça özlere ýüklenen borçlary ýerine ýetirýän we ýörite serişdeleri ýa-da gulluk ok atýan ýaragy edinmäge, saklamaga we götermäge hukugy bar bolan işgärleriniň toparlary içeri işler edaralary bilen ylalaşmak boýunça ulag boýunça döwlet edarasyny tarapyndan kesgitlenýär.
10. Türkmenistanyň içerki suwlarynda, çäk deňzinde, deňiz ykdysady zolagynda, kontinental şelfinde ýüzýän (hereket edýän) deňiz platformasynyň esasynda döredilýän gurluşlar we desgalar döredilende, ulanylanda we peýdalanylanda *ulag infrastrukturasynyň* subýekti olar babatda ulag boýunça döwlet edarasynyň degişli döwlet edaralary bilen ylalaşylan tekliplnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen aýratynlyklary hasaba almak bilen, deňiz ulagynyň *ulag infrastrukturasynyň* obýektleriniň dürli toparlary üçin *howpsuzlyk derejesini* hasaba alyan ulag howpsuzlygyny üpjün etmegiň talaplarynyň ýerine ýetirilmegini üpjün edýär.

17-nji madda. Şu Kanunyň herekete girmegi

Şu Kanun 2018-nji ýylyň 1-nji iýulyndan herekete girýär.

Türkmenistanyň Gurbanguly

Prezidenti Berdimuhamedow

Aşgabat şäheri.

2018-nji ýylyň 5-nji ýanwary.

№ 683-V.